

Іван
ДРАЧ

Наближення

Переклади

Харків
«ФОЛІО»
2019

РОЗМОВА З ДРУГОМ-ПЕРЕКЛАДАЧЕМ

Є щось святотатницьке в перекладі.
Ну, переклади троянду — матіолою.
Граціозність Венери — Попелюшкою голою.
Запахів несумісність — вся в перекладі!

Перекласти, перевезти, перевести.
Перевести славу за мізинок слова?!
Перекласти, щоб не переклясти! Ну, а віртуозні жести?
Ну, а фібри словошлюбів — золота ж основа,

Вся посічена інакшістю чужого подиху.
Подих — хай чудесен, хай на диво дивнословен.
Кожне слово славне, славне аж до подвигу...
Контрабасе, шепіт скрипки поклади мені болиголовом!

Так. Інакше ж неможливо. Як же мені губи в губи,
Як же мені сонце в сонце — тільки в словонебі відшукати.
Щоб в мені чужі своїми запеклися люті згуби,
Щоб в цыкуту не стрибали з божевілья всі цикади.

Так. Хай так. Чи тільки варіація
Іншомовна, чи й твоя тонка сейсмічність
Ходить у словах моїх, неначе в бранцях,
І волає, і волає про катастрофічність

Спроби слово в інше слово вбгати —
Ой, кричить твоє й моє: ми ж близнюки, ми ж парні...

Ні! Не буду більш переклад хижо ганити —
Сам я з тої ж словобуцегарні.

Сам спішу до Лорки! Навіжено сам я — до Неруди!
Віддаюсь як проклятий твому ямбу і хорюю...
Але що це, що? О, як судомить нагло груди.
А, це ти! Ну що ж — переклади мене...
Стріляй мене — зорею...

СУТРА СОНЯШНИКА

(За Алленом Гінзбергом)

Я блукав берегом брудного консервного звалища, і всівся у великій тіні паровоза «Сазерн Пасіфік», і дивився на захід сонця понад коробками вгору по горах, і ридав.

Джек Керуак сидів поряд зі мною на іржавій вигнутій балці, друг, і ми, сірі й смутенні, однаково гадали про власні душі в оточенні вузлуватого залізного коріння машин.

Покрита нафтою ріка відбивала багряне небо, сонце сідало на останні піки над Фріско, в цих водах ні рибини, в горах — ані відлюдника, лише ми, червонооки й сутулі, наче старі злидарі біля ріки, сиділи втомлені, з власними думами.

— Подивися на Соняшник, — сказав мені Джек. На тлі сонця на вечірньому прюзі стояла мертва тінь без кольору, велика, неначе людина, горюючи над мотлохом тирси старої. Я підвівся, зачарований, — це був мій перший Соняшник, пам'ять про Блейка, мої прозріння — Гарлем і Пекла Іст-Рівер, і мостом брязкіт сендвічів Джона Грізі, трупики дитячих візочків, чорні витерті шини, забуті, без візерунків, вірші на березі річки, горшки і кондоми, ножі — все сталеві, але не нержавіючі, — і лиш цей бруд липучий і леза гострих артефактів відходять в минуле:

сірий Соняшник на тлі сонця на вечірньому прюзі, потрісканий, смутний і запилужений, і в очах його кіптява, і смог, і дим допотопних локомотивів; вінчик з бляклими пелюстками, зігнутими і щербатими, як поруйнована корона, велике лице, деінде насіння висипалось;

скоро він стане беззубим ротом гарячого неба, і промені сонця погаснуть в його волоссі, немов павутина засохла; листки стримлять із стебла, наче руки, жести із кореня в тирсі, вапно із гілок опало, мертва муха у вусі.

Несвята побита річ, мій Соняшнику, моя душе, як тоді я любив тебе!

Цей бруд був не людським брудом, але брудом смерті і людських паровозів,

вся запапа пилюки на брудній шкірі залізниці, цей смог на щоці, ці повіки чорних злиднів, ця покрита сажею рука або фаллос, або протуберанець штучний — гірше, ніж бруд — промислової — сучасної — всієї цієї цивілізації, що заплямила твою божевільну золоту корону,

і ці туманні думи про смерть, і запилені безлюби очі, і кінці, і зів'яле коріння внизу, в домашній купі піску і тирси, гумові долари, шкіра машини, нутроці сухотного автомобіля, порожні консервні бляшанки з іржавими язиками набік — що мені ще розповісти? — імпотентський залишок сигари, задерті ноги тачок, молочні груди автомобіля, витерта сідниця крісла і сфінктер динамо — все це зіпріло й обсоталось як мумія навколо твого коріння, — і ти стоїш переді мною на заході сонця, і скільки величі в твоїх обрисах!

О досконала краса Соняшника! Досконале щастя буття Соняшника! Ласкаве око природи, націлене на хіпповате реберце місяця, прокинулось, живе, збуджено п'ючи в тіні заходу золотий вітерець щомісячного сходу сонця!

Скільки мух дзижчало навколо тебе, не помічаючи твого бруду, коли ти кляв небеса залізниці і свою уквітчану душу!

Нужденна мертва квітка! Коли ти забула, що ти квітка?

Коли ти, глипнувши на себе, вирішила, що ти безсилий і брудний старий локомотив, привид локомотива, привид і тінь колись всеможного дикого американського паровоза?

Ти ніколи не був паровозом, Соняшнику, ти був Соняшником! А ти, паровозе, ти і є паровоз, не забувай!

І взявши скелет Соняшника, я утвердив його поряд з собою,
як скіпетр,

і проповідь вирік для власної душі, і для Джека, і для всіх, хто
волів би послухати:

— Ми — не страшні, запилені, моторошні паровози, всі ми
душею прекрасні золоті соняшники, ми обдаровані насін-
ням, і наші голі волохаті золоті тіла на заході сонця перетво-
рюються в божевільні тіні соняшників, за якими настирливо
і натхненно спостерігають наші очі в тіні скаженого цвинта-
ря паровозів над брудною рікою при світлі заходу сонця над
Фріско.

ЛІТЕРАТУРА І ЧАС

У не дуже сприятливих для літератури суспільних умовах вона сама нагадує про себе і про своє незамінне значення. Книжковий ринок моторошно забитий макулатурою, нерозвинена духовна культура сучасних поколінь утворює зворушливий союз із ремісничими підробками під мистецтво, класичні твори гірко оплакують своє забуття... Та ось Володимир Бортко вносить на телеекран достойну великої книги кінематографічну версію «Майстра і Маргарити», і мільйони людей буквально прилипають до телевізорів. Вони, можливо, й самі достоту не розуміють, що ж із ними сталося, що саме так заповонило їхню уяву... А це — велика таїна і магія високого мистецтва, це — несподівана в метушні побуту й покvapливому споживанні ерзац-книжок *антитеза справжнього*, це неперебутня здатність таланту своїми засобами підводити людей до простих і вагомих, таких потрібних для життя думок і відчуттів.

Як маленька бджола безпомилково знаходить квітку, спроможну дати нектар, так і спрагла за істиною душа тягнеться до слова, здатного прояснити її сумніви. І нікому й ніколи не вдасться похитнути значення літератури на тому великому, завдовжки в усе життя, шляху самопізнання.

Безперечно, вже напрацьоване багатство української літератури, виринаючи із тимчасового забуття, ще не раз і дедалі частіше буде радувати й дивувати тих, що його знали й недбало відступили від нього, буде вражати й приголомшувати тих, що зіткнулися з ним уперше. Будь-яка цивілізована нація ретельно дбає про свою культурну скарбницю. Украї-

на ж рухається, прагне ввійти до кола саме таких націй. На поетичному небосхилі України вже кілька десятиріч яскраво сяє й не туманиться зірка Івана Драча. Якщо ми кажемо про загальнонаціональні здобутки, то повинні казати й про те, що кожна крупна творча особистість має і свій власний «історичний» набуток, у розумінні певної біографічної лінії, певної художньої трансформації, творчого діапазону та еволюції.

Іван Драч сказав своє вагоме слово в ліро-епічній поезії, в публіцистиці й літературній критиці, в драматургії, зосібна кінодраматургії, в художньому перекладі... Книга вибраного І. Драча за всі роки його діяльності «Анатомія блискавки» (Харків: Фоліо, 2002) засвідчила нев'яучу, пекучу актуальність його поезії, в якій так щільно єднуються пронизливі ліричні ноти і віщий глас народного трибуна, гармонійно співіснують класична традиція й художня новація, мікрокосм і макрокосм поетичного мислення. Можна по-різному оцінювати вплив політичної діяльності на творчість митця, але безсумнівно, що й політиці він віддається з такою ж силою душевної пристрасті, що в останні 15—20 років він виступає в ролі одного з найбільш політично заангажованих наших культурних діячів. Це факт його біографії, з яким неможливо не рахуватися. Це potwierджує й нова книга поезій Івана Драча «Противні строфи» (Київ: Просвіта, 2005), якій поет не завагався припасувати таку визивну, парадоксальну, сміливу назву.

Злети й гіркий досвід політики, надії й розчарування, поклики до історії, що її Драч завжди відчуває всіма фібрами душі, незмінне й палке бажання *творити* свідомих українців із «хохлів» та «малоросів», а поряд — відчай на грані зневіри (грань цю Драч ніколи не переступає!) — усе це карбується в строфах напружених і дзвінких, нервово пульсуючих, часом нібито, «недописаних», обірваних на півслові... І все це подано в тональності розмаїтій, спонтанній, у найширшому інтонаційно-стильовому діапазоні, від елегійної патетичності до саркастичного кпину, від трибунної міді до майданного безцензурного вигуку... Дуже хотів би посперечатися з

ЗМІСТ

Розмова з другом-перекладачем	3
Сутра соняшника (<i>За Алленом Гінзбергом</i>)	5
Література і час. <i>В. Брюгген</i>	8

З австрійської поезії

Ингеборг Бахман

«Я обличчя твоє ховаю...»	22
---------------------------------	----

З американської поезії

Аллен Гінзберг

Супермагазин у Каліфорнії	23
---------------------------------	----

Стенлі Кюнітц

Відкрийте ворота	25
Війна проти дерев	26

Вільям Джей Сміт

Автопортрет	27
-------------------	----

З англійської поезії

Т. С. Еліот

Безплідна земля	29
-----------------------	----

З балкарської поезії

Кайсин Кулієв

Вечір	44
«До кори чинари притулюсь...»	46
«Де піч не з вогником...»	47
«Коли слово “честь” і слово “совість”...»	48

«Журитися не варто в смутен час...»	49
«Світ знову повен страхів, неспокійний...»	50
«Минув твій полудень, прийшов вечірній час...»	51
Сон зимової ночі	53
Пам'яті матері	54
«Учись у Баха, що в минулі роки...»	63
Пам'яті чегемського ратая	64
«Щастя й горя спізнав він немало...»	66
«Сон, щасливий сон мені приснився...»	67
«Світ знову повен страхів, неспокійний...»	69

З башкирської поезії

Мустай Карім

Слово до самого себе	70
----------------------	----

З білоруської поезії

Ригор Бородулін

Інтеграли на цеглі	72
«Славлю скатерку чисту...»	73
Софійка	74
Моя мова	76
«Частенько ми багато каємось...»	78
Спіднички	79

З грецької поезії

Йоргос Сеферис

Заперечення	81
Засмучена	82
Водохреща, 1937	83
Квіти каменю	85
«Між двома гіркими хвилинами ніколи і дихнути...»	86

З грузинської поезії

Іраклій Абашидзе

Поетам Грузії	87
Тарас (за Отаром Чиладзе)	89

Григол Абашидзе	
Переможець	90
Ілля Чавчавадзе	
Видіння. <i>Поема (Уривок)</i>	93
Отар Чиладзе	
Зустріч	107
«Я попросив вина. Іще юрма...»	109
Сніг	110
Перший день весни	111
Перший день осені	113
Хата (<i>Напис на стіні Важиної хати</i>)	114
Пізня осінь	116
Телеграми з готелю	117
Просили гостей — і дитина грала	118
Чекання	119
Перший день зими	120
Тінь	121
Кімната	122
В горах	123
Перший день літа	124
Птах	125
«Ще низка вікон десь ряхтить. Суцільна...»	126
Тако та Заза. <i>Поема</i>	127
Галактіонові Табідзе	133
Дзеркало в кімнаті вмерлого друга	134
Місце дуелі Пушкіна	135
Прощання	136
Сон	137
Безсоння	139
Рауль Чілачава	
«Я прозираю історії контури...»	141
«В блакить звертаєм погляди свої...»	142

З поезії ідиш

Дора Хайкіна	
«Коли життя вантаж остерігалось брати...»	143
«Розум і щастя — вони не в ладу...»	144
«Чи просто я стала — втомила дорога...»	145

Як не плине хмара	146
Баварія згає і Київ	147

З іспанської поезії

Рафаель Альберті

Битва ангелів	148
---------------------	-----

Федеріко Гарсія Лорка

Голосіння за Ігнасьйом Санчесом Мехіасом	149
Невірна дружина	158

З італійської поезії

Данте Аліґ'єрі

Канцона третя	160
[Канцона третя]	161

Сальваторе Квазімодо

З газетної хроніки	164
--------------------------	-----

З калмицької поезії

Давид Кугультінов

«Бувало, доторкалася домри...»	165
«Неосягненні пам'яті закони...»	166

З латиської поезії

Імант Аузінь

Я жив	167
«На узліссі вогник вився...»	169
Нічні вірші	171

Візма Белшевіца

«Можеш мене не любити...»	173
---------------------------------	-----

Ояр Вацієтіс

Поезія	175
Пролог	176
Німий музикант	177
Монолог таргана	178
«Тут нікого ніщо не цікавить...»	181
«Зелена водоросте...»	182

Зламана сосна	183
Межа бурі	185
Сива бабуня	186
Оберіг	187
Балада про синього кита	188
«Під тинами повзають пегасики...»	190
Візит квіток у пору заметілі	191
Мости	192
«За вікном все чвака дощ...»	194
«Іди, сліпий...»	195
Мине	196
Людина	197
Бузкова пора	198
«Що з того...»	199
Ще не прокидайся	200
Добро	201
«Коли я не поважаю супротивника...»	202
Смуток	203
«У чому себе не переконаєш...»	204
Любов	205
«Не снись мені, будь ласка...»	206
Шлях	207
Пейзаж	208
«Постійно безпечні...»	209
Благоговіння перед зорями	210
«Ні...»	211
Колискова	212
Продовження руху	213
Сон	214
Ейнштейніана. <i>Поема</i>	215
Відземське шосе	226
Дерев'яні ложки	228
«Блищать порожні рейки...»	230
Нафта	231
Траулери	232
Руки Венери	233
Осіння прохолода	234
Гроза	236

Все годиться	238
Що для нас — дитинство	239
Правопис	240

Олександр Чак

На високому березі	242
Освідчення	244
Пісня дівчини латиському стрільцю	245
Молодий сіяч	248
Дзеркало фантазій	251

Маріс Чаклайс

Розповідь про Маргариту Думпіку	253
Цвіркуне, цвіркуне, заграй	255
Йоганес Бобровський	256
Цвинтар метеликів	258

З литовської поезії

Марцеліюс Мартінайтіс

«Душа моя — моя країна...»	259
Спокій	261
Бурлакує фортепіано	262
«Я ланцюгами шосе...»	263
«Падає думка із рук моїх, падає нині...»	264
«У життя короткого...»	265
Ночівля у жемайтійця Кукутіса	266
Останній день Кукутіса	268
Мною вигадана казка для звеселення шибеника Кукутіса	269
Велика полегла у житті Кукутіса	271

Юстінас Марцінкавічюс

«Я боюсь за ліси і за ріки...»	273
Погляд на Литву	274
Вітчизна	276

З молдовської поезії

Григоре Вієру

Конгрес квітів	280
Квітка сонця	282
Послухайте, діти!	284

Ікла заздрості	287
Поезія	288
Мамо, ти... ..	290
Померла селянка	291
Дитинство	292

З монгольської поезії

Сормууніршийн Дашидооров

Слово про рідний край	293
-----------------------------	-----

З польської поезії

Каміль Ципріан Норвід

Жалобна рапсодія пам'яті Бема	296
-------------------------------------	-----

Юліуш Словацький

Париж	298
-------------	-----

З російської поезії

Олександр Блок

Росія	301
«Осінній вечір був. І дощ був невблаганний...»	303
До Музи	304
Перед судом	306
Друзям	308
«Все на жарти звела, щебетлива...»	310
Незнайомка	311
На залізниці	313
«Певниш ти — я замкнувся: холодний, сухий...»	315

Валерій Брюсов

Я	317
Халдейський пастух	318
Данте	319
Послужникові муз	320
Сіяч	321

Андрій Вознесенський

Лобна балада	322
Балада-яблуна	324

Володимир Маяковський

А чи могли б ви?	327
Послухайте	328
Нате!	329
Ставлення до панночки	330
Гейнівське	331

З румунської поезії

Нікіта Стенеску

Елегії (Таємна вечера)	332
Людина-провал	357

З турецької поезії

Назим Хікмет

Автобіографія	360
---------------------	-----

З угорської поезії

Ендре Аді

Видіння на болоті	363
Шмагай мене, Господи!	365
Смерть поета Катулла	366
Пересторога охоронцям	367
Прийдуть кращі дні	368

З французької поезії

Шарль Бодлер

Альбатрос	369
Маяки	370
Благословення	372

Поль Елюар

Свобода	375
«Дуга твоїх очей — це ж мого серця коло...»	379

З чилійської поезії

Пабло Неруда

Мости	380
Звертання до Європи	381

Житло од	384
Ода повітрю	386
Ода словнику	390
Я пам'ятаю	394
І раптом балада	395
Минає сьогоднішній день	396
Так, товаришу, цей час... ..	397
Зачекаємо	398
Фінал	399
Ода обірваному дзвону	400
Народ	402
Піски на Чорному Острові	406